

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เยาวชนหรือ เด็ก เป็นทรัพยากรธรรมชาติที่มีค่าและน่าหวงแหนที่สุด ดังจะเห็นจากที่ทั่วโลกได้ให้ความสำคัญแก่เด็ก โดยรัฐประชาคมแห่งโลก คือ สหประชาชาติได้กำหนด ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิเด็กไว้ นานาประเทศทั่วโลกก็ได้กำหนดวัน เด็กแห่งชาติของตนไว้ ทั่วโลกมีองค์กรสโมสร สมาคม มูลนิธิ หน่วยราชการนับเป็นหมื่นไว้อาลัย เด็กๆ ของตน เช่นกัน

ในการพัฒนากำลังคน และสังคมให้ได้ผลจริงจัง และถาวรนั้นจำเป็นต้องมุ่งไปที่เด็ก เพราะ เด็ก เป็นทรัพยากรมนุษย์ที่จะเป็นพลังสำคัญในการพัฒนาประเทศ และเป็นผู้นำอนาคตของชาติไว้ (เดือนใจ ชวักกสี, 2526) ดังนั้น เด็กจึงเป็นบุคคลที่สังคมควรจะให้ความสนใจดูแลอย่างดี เพราะ กำลังจะเติบโต เป็นผู้ใหญ่ เป็นทรัพยากรมนุษย์ ที่จะสามารถทำคุณประโยชน์ให้แก่สังคมในอนาคต หากเด็กได้รับการทะนุถนอม ดูแลอย่างดีทั้งด้านร่างกายและทางจิตใจตั้งแต่ เล็กประสบการณ์ที่ดีจะทำให้เด็กเหล่านั้นเติบโต เป็นผู้ใหญ่ที่ดีต่อไป และนำเอาวิธีการที่ดีไปปฏิบัติตนเองตอบสนองต่อความต้องการของเด็กรุ่นต่อไปได้ ที่สำคัญอย่างยิ่งคือภาวะความละเอียดอ่อนของจิตใจที่พึงได้รับการหล่อหลอมอย่างระมัดระวังยิ่ง (สุนันทา เสียงไทย , 2531)

อย่างไรก็ดีในสภาพความเป็นจริง จะเห็นได้ว่าปัจจุบันนี้ประเทศไทยมีความเจริญก้าวหน้าทางด้านอุตสาหกรรม และ เทคโนโลยีมาก เราจะเห็นกระแสวัฒนธรรมตะวันตกที่หลั่งไหลเข้ามาอย่างรวดเร็วและไม่หยุดยั้ง การดำรงชีวิตในสังคมที่มุ่ง พุ่ง เล็งไปทางผลประโยชน์ตอบแทนที่เป็นวัตถุมีค่า เป็นสำคัญจากสภาพสังคมที่มีการแก่งแย่งแข่งขัน และการนับถือตัวเงินค่อนข้างสูงทุกคนจึงต้องดิ้นรนเพื่อความอยู่รอดของชีวิต เกิดความนับรัดทางเศรษฐกิจ ความกดดันทางสังคมส่งผลมายังความเครียดของจิตใจ ทำให้สถาบันครอบครัว ซึ่งเป็นที่ผลิตทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพ เริ่มแปรสภาพแตกสลาย และ ไม่เชื่อกันให้ความสุขแก่เด็กได้อีกต่อไป เด็กในสังคมไทยบางส่วนไม่ได้รับการเอาใจใส่ดูแลอย่างเพียงพอจากครอบครัว การขาดคุณภาพชีวิตที่ดีประกอบด้วยสังคมมิได้ให้การยอมรับในความเป็นบุคคลของเด็กเหล่านั้น เด็กส่วนหนึ่งถูกทอดทิ้งปราศจากคนเหลียวแลเอาใจใส่ ทำให้เด็กต้องเร่ร่อน ออกจากบ้านมาเผชิญสังคมภายนอกโดยลำพัง โดยพวกเขาไม่มีโอกาสรู้เลยว่าสังคมภายนอก ก็สามารถทำร้ายเขาได้ไม่น้อยไปกว่าครอบครัวที่เขาได้หนีมาเลย

หากเด็กได้รับการพัฒนาที่ดีจากสังคม เด็กจะเจริญเติบโตเป็นเยาวชน และผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพ แต่ถ้าเด็กถูกทอดทิ้ง ถูกละเลยโดยสังคมและสถาบันต่างๆ แล้ว ประชากรของประเทศในอนาคตจะเป็นผู้ที่ไม่มีความรู้ ความสามารถ ขาดระเบียบวินัย ไม่มีจริยธรรม และจะไม่สามารถบำเพ็ญหน้าที่ เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม ปัญหาของเด็กอาจจะเป็นดัชนี ที่ชี้ให้เห็นถึงความเสื่อมและคุณภาพของสังคม ได้ ประเทศใดเด็กมีปัญหาหรือมีระดับความรุนแรงของปัญหาเด็กสูง ย่อมสะท้อนให้เห็นสภาพระดับความเจริญ การพัฒนาทางสังคมและเศรษฐกิจที่แท้จริงของประเทศนั้น

จากสภาพปัจจุบันเด็กเร่ร่อน กลายเป็นปัญหาใหม่ของสังคม เป็นปัญหาที่น่าวิตกและน่าเป็นห่วง ปัญหาดังกล่าวควรจะได้รับการเหลียวแล และเอาใจใส่จากสังคมมากกว่าเท่าที่เป็นอยู่ เนื่องจากเด็กเร่ร่อนทุกวันนี้ กำลังเป็นส่วนหนึ่งของต้นเหตุปัญหาสังคมที่ร้ายแรง และตกเป็นเครื่องมือของพวกมิจฉาชีพ บางคนต้องติดอยู่ในโรงงานนรก บางคนอยู่ในช่องโสเภณี บ้างก็จมอยู่กับวัฏจักรของยาเสพติด พวกเขาบางคนเจ็บปวดเกินกว่าที่จะเยียวยา จะเห็นว่าสังคมส่วนหนึ่งตกอยู่ในมือของเด็กๆ เหล่านี้และถ้าหากเด็กๆ เหล่านี้ยังมีสภาพชีวิตเช่นนี้ ปัญหาสังคมก็คงต้องดำเนินต่อไป เรื่อยๆ แล้วอนาคตของพวกเขาและอนาคตของประเทศชาติจะเป็นเช่นไร

สังคมมองว่าเด็กเร่ร่อนจรจัด คือปัญหาหนึ่งของสังคม ความรุนแรงของปัญหาแปรสภาพตามเศรษฐกิจและสังคม ครอบครัวคือส่วนที่ได้รับผลกระทบ และมีส่วนผลักดันให้เกิดปัญหาเหล่านี้ทำนุผู้พิพากษาสมทบศาลคดีเด็กและเยาวชนยังได้ให้ทัศนะว่า 90% ของเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดมาจากครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจต่ำ พ่อแม่มีลูกมาก และเด็กไม่ได้รับการศึกษาหรือได้รับการศึกษาน้อย เด็กเหล่านี้มักหนีออกจากบ้าน กลายเป็นเด็กเร่ร่อนจรจัด ก่อปัญหาสังคมต่างๆ เมื่อถูกจับก็ไม่สามารถติดต่อผู้ปกครองได้ ส่วนเด็กที่มาจากครอบครัวระดับกลาง และระดับสูงกระทำผิดน้อยกว่า (สุนีย์ วงษ์น้อย , 2527)

สำหรับประเทศไทย ภาวะของเด็กเร่ร่อนแบบค้าเอนอนนั้น มีมากในกรุงเทพฯ และหัวเมืองใกล้เคียง จากสถิติปี 2523 พบว่าเฉพาะในสถานสงเคราะห์ของกรมประชาสงเคราะห์มีเด็กเร่ร่อนถูกจับเข้ามาอยู่มากถึง 5,000 กว่าคน และเคยสูงขึ้นไปถึง 6,000 กว่าคน ในปี 2528 นอกจากนี้ยังมีเด็กเร่ร่อนที่ตระเวนอยู่ภายนอกอีกมาก ปัจจุบันนี้ตัวเลขเกี่ยวกับเด็กเร่ร่อนยังไม่เป็นที่ยืนยันได้ แต่เป็นที่คาดว่าเกินเลขหลักหมื่นแล้ว (สุนันทา เลียงไทย และคณะ , 2531) เด็กเร่ร่อนแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ เร่ร่อนตามวิถีชีวิตของครอบครัว ซึ่งจะเคลื่อนย้ายตามครอบครัวไปตามแหล่งงานต่างๆ เด็กพวกนี้มักจะเป็นลูกหลานของกรรมกรก่อสร้างและชาวเรือ เร่ที่ตระเวนขายแรงงานและรับจ้างตามสถานที่ก่อสร้าง อีกประเภทหนึ่ง "เด็กเร่ร่อนตามวิถีชีวิตของตน" เป็นเด็กเร่ร่อนเพราะปัจจัยผลักดันจากครอบครัวที่ไม่เอื้อต่อการดำรงอยู่ เช่น ความยากแค้นลำเค็ญภายในครอบครัว ครอบครัวแตกแยก พ่อแม่หย่าร้างไปมีสามี-ภรรยาใหม่ เกิดภาวะการขาดความอบอุ่นในครอบครัว ซึ่งเด็กเร่ร่อนประเภทนี้

เป็นกลุ่มที่ต้องเอาใจใส่เป็นอย่างมากจากสังคม อย่างไรก็ตาม เด็กเร่ร่อนประเภทที่ 2 นี้ ยังแบ่งได้อีก 2 ลักษณะคือ ประเภทที่หนีออกจากบ้านมาเลย เรียกว่า "เด็กเร่ร่อนถาวร" และประเภทพวกลักปิดลักเปิดคือ พวกนี้จะออกจากบ้านมา 2-3 วัน กลับเข้าบ้านที่ หรือไม่ก็ออกมาขอทาน แล้วกลับเข้าบ้านเป็นลักษณะเด็กข้างถนน (นเรศ ดวงไชย , 2533)

สาเหตุของการเร่ร่อน

จากการวิจัยล่าสุดเมื่อปี 2531 โดย สุนันทา เสียงไทย และคณะ (2531) พบว่า เด็กเร่ร่อนร้อยละ 47 บอกว่า ไม่ได้ได้รับความยุติธรรม ความรัก ความสนใจ รวมถึง การดูแลเมียนดีจากพ่อแม่ และร้อยละ 31.3 เกิดความรู้สึกว่าทั้งพ่อแม่ไม่รัก และไม่สนใจในตัวเด็ก ซึ่งสอดคล้องกับ กัญฉิกา อังศุธรสมบัติ (2529) สรุปจากการพูดคุยกับเด็กเร่ร่อนพบว่า มีสาเหตุที่ทำให้เด็กกลายเป็นเด็กเร่ร่อนจริงจัด 3 ประการใหญ่ๆ คือ

1. สภาพครอบครัว พ่อหรือแม่ตาย พ่อแม่แยกทางกัน เด็กต้องไปอยู่กับคนอื่นถ้าบังเอิญเด็กไปพบครอบครัวญาติพี่น้องที่ไม่ได้สงสาร เมตตาด้วยใจจริงและไม่เข้าใจเด็ก จะทำให้เด็กออกจากบ้านได้ง่ายขึ้น หรือสาเหตุ จากครอบครัวแตกแยก พ่อแม่ไปแต่งงานใหม่ เด็กต้องอยู่กับพ่อเลี้ยงหรือแม่เลี้ยงที่ไม่รักเด็ก ถูกใช้งานหนัก ถูกบังคับให้ขอทาน หรือครอบครัวที่พ่อแม่ทะเลาะกันเป็นประจำจนเด็กทนไม่ได้ จึงหนีออกจากบ้าน

2. ปัญหาจากชนบท ความล้มเหลวของนโยบายแก้ปัญหาชนบท ไม่ว่าจะเป็นปัญหาที่ทำให้เกิดการขยายผลผลิตได้ไม่พอยังชีพ ประสบภาวะหนี้สิน ถูกโกง ยิงทำ ยิงจน เหล่านี้ล้วนเป็นสาเหตุของการหลั่งไหลเข้าเมืองเพื่อมาหางานทำ เพื่อชีวิตที่ดีขึ้น การย้ายถิ่นโดยไม่ทราบว่าจะหางานข้างหน้าจะเป็นอย่างไรไปตายเอาดาบหน้า ไม่มีที่จะรองรับก็ยิ่งทำให้ ปัญหาชนบทบางส่วนเปลี่ยนมาเป็นปัญหาในเมือง โดยเฉพาะ เด็กและเยาวชนซึ่งมักจะหวังเข้ามาใช้แรงงาน แต่เมื่อมาถึง ความจริงไม่ง่ายอย่างที่คิด เมื่อไม่มีงานทำก็ต้องยึดอาชีพขอทาน หรือเร่ร่อน ไม่มีที่พักพิงเป็นหลักแหล่ง

3. ปัญหาความไม่เข้าใจในตัวเด็ก พ่อแม่บางคนไม่พยายามเข้าใจธรรมชาติของเด็กในวัยต่างๆ การอบรมเลี้ยงดูแบบเข้มงวด ลงโทษรุนแรง หรือปล่อยปละละเลย แล้วลงโทษเมื่อทำผิด โดยเฉพาะที่เป็นปัญหาหนัก คือเด็กวัยรุ่น ซึ่งเป็นวัยที่มีการเปลี่ยนแปลง ทั้งทางร่างกายและอารมณ์ ต้องการเป็นอิสระ อยากเป็นตัวของตัวเอง ไม่ชอบการควบคุมบังคับขยี้กลุ่มเพื่อนร่วมกิจกรรมกับเพื่อนต้องการความเข้าใจ เหล่านี้ ก็อาจทำให้เด็กเกิดความรู้สึกไม่อยากอยู่บ้าน จึงตัดสินใจหนีออกจากบ้าน

เด็กเร่ร่อนมีความต้องการพื้นฐานลึกๆ คือ ความรัก ความอบอุ่น ฉะนั้นจะเห็นได้ว่า ครอบครัว คือ ตัวแปรสำคัญ ต่อการออกมาเร่ร่อนของเด็ก ดังนั้น ความเป็นเพื่อนที่เด็กเหล่านี้มีต่อกัน

ก็เป็นความรัก ความอบอุ่นอีกประเภทหนึ่ง เป็นสิ่งดึงดูดใจให้พวกเขาได้อยู่รวมกัน ซึ่งในจุดนี้เองที่เด็กเหล่านี้มีความเสี่ยงต่อพฤติกรรมในทางลบและเป็นอันตรายของสังคม ทั้งนี้เนื่องจากชีวิตของเด็กเร่ร่อนเป็นชีวิตที่ขาดโอกาสในการที่จะได้รับการพัฒนาในทุก ๆ ด้าน และยังคงอยู่อย่างโดดเดี่ยว อยู่อย่างไร้อนาคต เด็กพวกนี้จะเรียนรู้ด้วยการเอาตัวรอดมาก จะนอนตรงไหนก็ได้ไม่สนใจกับสภาพร่างกายของตัวเอง และจะหาที่ซึ่งเป็นแหล่งชุมชนมาก ๆ เช่น ตลาด เพื่อที่จะสามารถหาเศษอาหารกินหรือไม่ก็ขอทาน เขากิน

ผลกระทบต่อตัวเด็กและสังคม

เด็กเร่ร่อนพวกนี้ เสี่ยงต่อการติดสารเสพติดเป็นอย่างยิ่ง เพราะเด็กมักจะรวมตัวมั่วสุมหรือคบหาทางออกให้กับชีวิตตนเอง ชักชวนกันเสพสิ่งเสพติด เสี่ยงต่อการเป็นพวกลักเล็กขโมยน้อย เพราะเด็กเหล่านี้ ต้องการความอยู่รอด ต้องการอาหารเพื่อเอามาประทังชีวิต เมื่อไม่มีรายได้หนทางออกก็คือ การลักขโมย หรือประกอบมิจฉาชีพ ดักจับลั่นทำร้ายร่างกายผู้คนนอกจากนั้น เด็กพวกนี้ยังมีโอกาสที่จะก่อให้เกิดความรุนแรงในสังคม เนื่องจากเด็กมีความเก็บกดต้องค้นหาเลี้ยงชีพ ต้องอดมื้อกินมื้อ การถูกรังแกจนกลายเป็นรอยแผลเป็น และมองโลกในแง่ร้าย เหล่านี้ล้วนแล้วแต่จะส่งผลให้เด็กมีพฤติกรรมที่รุนแรง อาจเลยเถิดไปถึงการก่ออาชญากรรม โดยขาดความยั้งคิด ที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ การตกเป็นเครื่องมือของกลุ่มมิจฉาชีพ หรือพวกแก๊งต่างๆ ทั้งนี้ เพราะว่าการใช้เด็กเป็นเครื่องมือ นั้นทำได้โดยง่ายไม่ต้องลงทุน หรือจ้างวาน และยังสามารถบังคับได้ด้วย โดยเฉพาะกับ เด็กเร่ร่อนที่มีสภาพอดอยากและสภาพจิตใจที่ย่ำแย่ ย่อมอ่อนไหวต่อการล่อลวง หรือประโลมหลอกล่อใช้ได้ง่ายนอกจากนี้ เด็กเร่ร่อนที่เป็นผู้หญิงยังต้องเผชิญกับปัญหาการถูกล่วงเกินทางเพศ การถูกบังคับให้ขายตัวหรือแม้กระทั่งการหันเหชีวิตของตนไปเป็นโสเภณีเด็ก เพื่อประทังชีวิต หรือไม่ก็เพื่อความอยู่รอด ดังตัวอย่างชีวิตของเด็กเร่ร่อนดังนี้

"สมชาติ" เด็กชายวัย 11 ปี หนีออกจากบ้าน เมื่อปีที่แล้ว เขาบอกใครว่าชอบชีวิตเสี่ยงโชค และเร่ร่อนไปในที่ต่างๆ เพราะเป็นอิสระดี ไม่ต้องรับผิดชอบงานหนักที่บ้านแล้วก็ไม่ต้องทนฟังเสียงคำทอตั้งแต่เช้าจรดเย็น (มติชน , 2533)

"เอ" เด็กชายวัย 11 ปี หนีออกจากบ้านตั้งแต่อายุ 9 ขวบ มีอาชีพชักจูงวัวให้ฝรั่งบอก ว่าตอนแรกๆ ไม่รู้เรื่องอะไร เห็นที่เขาทำกัน เขามาชวนก็ทำบ้าง (The nation, 1990)

"ชัย" อายุ 14 ปี พ่อแม่ตายหมด ยายเป็นผู้เลี้ยงดู ต่อมาขายเสียชีวิตจึงเข้ามากรุงเทพฯ มาพบกลุ่มเด็กที่หมอมืด หัวลาโพง เขาถูกจับหลายครั้ง บางครั้งถูกจับเพราะลักขโมยเมื่อหนีออกมาได้ก็ไปอยู่ พัทธยาหาเงิน ด้วยการมัธรองทำให้ชาวต่างชาติ เขาอยากเรียนต่อและมีงานที่ดีกว่านี้ทำ (สุนีย์ วงษ์น้อย , 2529)

"พรัตน์" อายุ 13 ปี การศึกษา ป.3 บ้านอยู่ปากเกร็ด นนทบุรี หนีออกจากบ้านมาประมาณ 1 ปี เพราะไม่ชอบแม่เลี้ยง บิดาเป็นกรรมกร เคยถูกตำรวจจับส่ง กรมประชาสงเคราะห์ถึง 2 ครั้ง พยายามหนีออกมาได้ทั้ง 2 ครั้ง เคยดมแอลกอฮอล์ เคยเป็นเด็กเดินเลื้อยในสวนจตุจักร เก็บของขายบ้าง ท่องเที่ยวไปหลายจังหวัด แต่ที่พักประจำคือหมอชิต ตามความสมัครใจ เขาอยากเรียนหนังสือ และอยากทำงาน (สุนีย์ วงษ์น้อย , 2529)

"ไก่" เด็กชายวัย 14 ปี ร่างกายเต็มไปด้วยกลิ่น มาอยู่หมอชิตได้ 2 เดือน เดิมเรียนอยู่ชั้น ป.1 โรงเรียนวิทยารัฐวิทยา ไม่ชอบโรงเรียนเพราะถูกตีบ่อย บิดาเป็นกรรมกรก่อสร้าง ชอบขโมยเงิน เขาบอกว่า พ่อแม่ทอดทิ้งเขา ไม่เคยให้เงินเลย (สุนีย์ วงษ์น้อย , 2529)

"จ๊อบ" เด็กสาวเป็นใบ้และหูหนวก วัย 15 ปี เธอเป็นชาวใต้ ซึ่งต้องทนทุกข์ อยู่ในครอบครัวและสังคมรอบข้างที่ไม่สนใจเธอเลย เธอจึงหนีเข้ากรุงเทพฯ อดบ้างอึดบ้าง จากการยังชีพด้วยการเป็นโสเภณี ย่านหัวลำโพง (The nation , 1990)

จากที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ พอจะมองเห็นแล้วว่า การเกิดปัญหาเด็กเร่ร่อนเพียงอย่างเดียว ก่อให้เกิดปัญหาอื่นๆ ตามมาอีกคณานับ ปัญหาของเด็กเร่ร่อน จึงเป็นปัญหาที่นำศึกษา และเป็นปัญหาที่ยังไม่มีผู้ใดทำการศึกษากันอย่างจริงจัง ทั้งในประเทศและต่างประเทศ ทั้งๆ ที่เด็กเร่ร่อนก็เป็นเยาวชนที่กำลังเจริญเติบโต เป็นกำลังของประเทศในอนาคตเช่นกัน ในปัจจุบันได้มีผู้เอาประโยชน์จากเด็กเหล่านี้กันมาก มีการหลอกลวงเด็กไปในทางที่ผิด เช่น สอนให้ลักขโมย หรือการโกงแรงงานของเด็กในโรงงานหลายแห่งในเมืองไทย สิ่งเหล่านี้ล้วนแต่เป็นการล่อลวงตัดดวงเอาผลประโยชน์จากเด็กที่ขาดที่พักพิงอาศัย เข้าสู่ผู้หวังประโยชน์ และเป็นการบั่นทอนกำลังของชาติอย่างเห็นได้ชัด ฉะนั้น จึงควรมีการศึกษาและช่วยเหลือเด็กพวกนี้อย่างจริงจังเพื่อช่วยเพิ่มประสิทธิภาพ ของประชากรของประเทศ อีกทั้งเป็นการช่วยลดปัญหาอาชญากร และลดโอกาสที่เด็กจะแสดงพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมในลักษณะต่างๆ เช่น การมั่วสุมโดยไม่สมควร การลักขโมยเพื่อการดำรงชีวิต การมั่วสุมหญิงโสเภณี เป็นต้น

หลายคนคิดว่าเด็กเหล่านี้ น่าสงสาร น่าสมเพช อนาคตของเขามีมืดมน มองไปทางไหนก็ไม่มีหนทาง เข้าทำนอง "แม้จะแหงนคู้ฟ้าก็ยังไม่เห็นดวงดาว" เด็กเหล่านี้เติบโตขึ้นทุกวันเป็นเยาวชนไทย เป็นอนาคตของชาติ แต่อนาคตของชาติกลุ่มนี้ถูกละเลย (อย่างน้อยก็จากบิดามารดาและญาติของเขาเอง) ถูกมองว่าเป็นภาระ ถูกจัดว่าเป็นเด็กที่มีปัญหาทางสังคม ซึ่งปัจจุบันใช้คำว่า "เด็กด้อยโอกาส" เพื่อให้เกิดความสบายใจทั้งผู้เรียกและผู้ถูกเรียก นั่นคือเขาถูกคาดหวังในทางลบ แล้วเขาเหล่านั้น จะมีความคาดหวังในชีวิตของเขาอย่างไร เป็นเรื่องที่น่าจะได้ศึกษา

จากการเสวนา เรื่อง "เด็กเร่ร่อน ปัญหาและทางออก" ที่บ้านเซเวียร์ มุมอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ เด็กชายสายชล ได้บรรยายถึงความต้องการและความคาดหวังของเขาไว้ดังนี้ (สันทนาธรรมโรจน์ , 2530) "ถ้าโตแล้ว ผมไม่อยากจะทำอะไรทั้งนั้น ขอให้ผมกินมีอยู่ก็พอแล้ว" และเด็กชาย

ไถ่กล่าวว่า "อนาคตของผม คงมีคมน แต่ผมก็หวังว่า ผมคงมีโอกาสที่จะได้เรียนและได้ทำงานดี ๆ" จากความคิดของเด็กเหล่านี้ จะเห็นได้ว่าความคาดหวังในชีวิตของเขาอาจจะลางเลือน อาจเป็นจริง ดังที่เขาคาดไว้ หรืออาจเป็นเพียงความเพ้อฝัน ซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่แน่นอน

ในเรื่องของความคาดหวัง ประสาร มาลากุล ณ อยุธยา (2523) ได้กล่าวไว้ว่า ความคาดหวังนั้น เป็นตัวแปรทางจิตวิทยาที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อพฤติกรรมของมนุษย์ ความคาดหวัง เป็นการคาดคะเนของตัวบุคคลถึงโอกาสและระดับแห่งความสำเร็จที่เขาจะทำได้จริง โดยคำนึงถึง องค์ประกอบต่างๆ ในสภาพแวดล้อมที่อาจส่งเสริม หรือ เป็นอุปสรรค "ในทำนองเดียวกัน วิลลภ ปิยะมโนธรรม (2528) ได้กล่าวถึงความคาดหวังว่า ความคาดหวังในอนาคตของเรานั้นมีอิทธิพลในการ ทำให้เรากระทำตามจน เกิด เป็นนิสัย และเป็นบุคลิกภาพในปัจจุบันของเรา" ในด้านสุขภาพจิต บาร์เกอร์ (สมพร บัวทอง , 2511 อ้างอิงมาจาก Barker.n.d.) ได้กล่าวไว้ว่า ระดับความมุ่งหวังเป็น เสมือนตัวประกอบในทางสุขภาพจิต ทำหน้าที่ป้องกันมิให้บุคคลประสบความล้มเหลวประการหนึ่ง และ ร่วมกันนั้น ก็ทำหน้าที่ป้องกันมิให้ บุคคลกระทำในสิ่งที่ง่ายเกินไป จนไม่อาจประสบการณ์รู้สึกว่าคุณมีความสำเร็จในการกระทำของตนอีกประการหนึ่ง

ดังนั้นการศึกษาในเรื่องของความคาดหวัง จึงมีความสำคัญในแง่การทำงานพฤติกรรมของ บุคคล และการศึกษาบุคลิกภาพ และสุขภาพจิตของเขาเหล่านั้น เจอซิลด์ (Jersild ,1963) ได้กล่าว ว่า บุคคลซึ่งสามารถรับภาระทางเศรษฐกิจของตนได้ จะถือว่าทั้งตนเองได้นั้นคือ เขาจะต้องมีอาชีพและ สิ่งที่จะ เป็นพื้นฐานในการประกอบอาชีพ คือการศึกษา จึงเป็นที่น่าสงสัยว่าเด็กเร่ร่อนเหล่านี้ ได้รับการ ศึกษาที่พอเพียง เพื่อจะประกอบอาชีพหรือไม่ และเป็นการวางแนวทางชีวิตตามความต้องการ และ ความคาดหวังของเขาหรือไม่ วัฒนา กรกำแหง และสถาพร พันธุ์มณี (2502) ได้กล่าวถึงความ ต้องการทางการศึกษาไว้ดังนี้การศึกษานับว่าเป็นสิ่งจำเป็นอย่างหนึ่งในชีวิต แต่การที่จะให้ทุกคนได้รับ การศึกษาในระดับที่เท่ากันหมดย่อม เป็นไปไม่ได้ เพราะแต่ละคนต่างก็มีสติปัญญาและความสามารถไม่ เท่ากัน ถ้าทุกคนได้ศึกษาตามควรแก่ศักยภาพ และความคาดหวังของเขาก็จะทำให้มีความสุขได้

ด้วยเหตุที่ยังไม่มีผู้ใดศึกษา ความคาดหวังในชีวิตของเด็กเร่ร่อนอย่างจริงจังมาก่อนและจาก ปัญหาดังกล่าว จะเห็นว่าชีวิตเด็กเร่ร่อน เป็นชีวิตที่ขาดโอกาสในการพัฒนาทุกๆ ด้านและยังอยู่อย่าง โดดเดี่ยว จึงเป็นช่วงวิกฤติในชีวิตของเขาในการเลือก การตัดสินใจ การวางแผนเป้าหมายที่เกี่ยวกับการ ศึกษา อาชีพและการดำเนินชีวิต และจากเหตุผลที่ว่าความคาดหวังในอนาคตของคนเรานั้นมีอิทธิพล สูงในการทำให้เรากระทำตามจน เกิด เป็นนิสัย และเป็นบุคลิกภาพดังนั้นผู้วิจัย จึงมีความสนใจที่จะศึกษา ความคาดหวังในชีวิตของเด็กเร่ร่อนที่มูลนิธิสร้างสรรค์ เด็กโดยจะศึกษาความคาดหวังในชีวิต 4 ด้านคือ ด้านการศึกษา การประกอบอาชีพ ครอบครัวและสังคม ผลที่ได้้นนอกจากจะเป็นประโยชน์ต่อตัว เด็กเอง แล้ว ยังเป็นประโยชน์ต่อผู้ที่ปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวกับ เด็ก เร่ร่อน เพื่อ เป็นแนวทางในการปรับปรุงจัดบริการ

ส่ง เสริมให้ เด็กได้ เริ่มมีความหวังที่สดใส และปฏิบัติตามความคาดหวังของเขาเหล่านั้น เพื่อให้ เด็ก เหล่านั้นได้เติบโตเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพของสังคม อย่างน้อยก็ไม่ก่อปัญหาให้กับสังคม

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาแนวโน้มของระดับความคาดหวังในชีวิตด้านการศึกษา การประกอบอาชีพ ครอบครัวและสังคมของเด็กเร่ร่อน
2. เพื่อศึกษาองค์ประกอบทางสถานภาพส่วนบุคคล และองค์ประกอบทางสถานภาพ เศรษฐกิจสังคม ของครอบครัวของเด็กเร่ร่อน
3. เพื่อหาความแตกต่างระหว่างองค์ประกอบต่างๆ กับลักษณะความคาดหวังในชีวิตด้านการศึกษา การประกอบอาชีพ ครอบครัว และสังคม ของเด็กเร่ร่อน

สมมติฐาน

ระดับความคาดหวังในชีวิตด้านการศึกษา การประกอบอาชีพ ครอบครัว และสังคมมีความแตกต่างกันตามองค์ประกอบสถานภาพส่วนบุคคล และองค์ประกอบทางสถานภาพ เศรษฐกิจสังคมของครอบครัว

ข้อจำกัดของการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ประชากรที่ใช้ในการศึกษามีน้อย จึงได้ทำการศึกษาจากประชากรทั้งหมด

ขอบเขตของการวิจัย

1. ประชากรที่ใช้ในการศึกษาคั้งนี้ ศึกษากลุ่มตัวอย่างเฉพาะ เด็กเร่ร่อนมูลนิธิสร้างสรรค์ เด็ก ตั้งแต่เดือนกันยายนถึงเดือนธันวาคม พ.ศ. 2534 เท่านั้น จำนวนทั้งสิ้น 50 คน

2. ตัวแปรที่ศึกษาได้แก่

2.1 ตัวแปรอิสระ

2.1.1 องค์ประกอบทางสถานภาพส่วนบุคคลของเด็กเร่ร่อน แยกเป็นตัวแปรย่อยๆ

ดังนี้

2.1.1.1 เพศ

2.1.1.2 อายุ

2.1.1.3 สถานภาพทางการศึกษา

2.1.1.4 ระยะเวลาที่ใช้ชีวิตเร่ร่อน

2.1.2 องค์ประกอบทางสถานภาพ เศรษฐกิจ สังคมและครอบครัวของ เด็ก เร่ร้อน แยกเป็นตัวแปรย่อยๆ ดังนี้

2.1.2.1 ภูมิสำเนา

2.1.2.2 ฐานะทางเศรษฐกิจของบิดามารดา

2.1.2.3 สถานภาพทางการศึกษาของบิดามารดา

2.2 ตัวแปรตาม ได้แก่ความคาดหวังในชีวิตด้านต่างๆ ดังนี้

2.2.1 ความคาดหวังในชีวิตด้านการศึกษา

2.2.2 ความคาดหวังในชีวิตด้านการประกอบอาชีพ

2.2.3 ความคาดหวังในชีวิตด้านครอบครัว

2.2.4 ความคาดหวังในชีวิตด้านสังคม

การวิจัยนี้ศึกษากลุ่มตัวอย่าง เฉพาะเด็ก เร่ร้อนที่อยู่ในมูลนิธิสร้างสรรค์เด็กเท่านั้นและการวิจัยนี้ ไม่ได้คำนึงถึงตัวแปรบางประการที่อาจมีผลต่อความคาดหวังในชีวิตด้านการศึกษาการประกอบอาชีพครอบครัวและสังคม เช่น เชื้อชาติ เพศ สีมวลชน เป็นต้น

ข้อตกลงเบื้องต้น

ในการวิจัยครั้งนี้มีข้อตกลงเบื้องต้นดังนี้

1. ความคาดหวังในชีวิตของเด็ก เร่ร้อน เป็นสิ่งที่มีความจริงและสามารถศึกษาได้
2. กลุ่มตัวอย่างอยู่ในสภาพที่เป็นปกติ พร้อมทั้งจะบอกความรู้สึกที่แท้จริงของตนได้
3. เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบทดสอบที่สามารถวัดความคาดหวังในชีวิตของเด็ก เร่ร้อนได้
4. กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยนี้ สามารถใช้เป็นตัวแทนที่จะอภิปรายผลของข้อมูลในประชากรที่ต้องการได้

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เพื่อเป็นแนวทางในการ เสนอแนะแก่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการอบรมเลี้ยงดูเด็กในการที่จะสนอง สนับสนุนและส่งเสริมถ้าความคาดหวังในชีวิตไปในทางที่ดี เช่น การจัดการศึกษาให้เหมาะสมกับสภาพและความคาดหวังของเด็ก
2. เพื่อจะได้ เปลี่ยนจุดมุ่งหมายในชีวิตของเด็ก เร่ร้อน ถ้ามีจุดมุ่งหมายในทางที่ไม่ดี ไม่เหมาะสม เป็นภัยต่อตัวเองและสังคม ตลอดจนให้คำแนะนำ และหาวิธีการใหม่ ๆ ชักจูงให้เด็กกระตือรือร้นไปในทางที่ดีงาม อันจะ เป็นการป้องกันปัญหาสังคมได้

3. ตัวเด็กได้มีโอกาสสำรวจความคาดหวังของตนเอง อันจะเป็นแนวทางในการวางแผนอนาคตต่อไป
4. เป็นแนวทางสำหรับผู้ศึกษาค้นคว้า และวิจัยในกรณีที่เกี่ยวข้องต่อไป

คำนิยามศัพท์เฉพาะ

1. ความคาดหวังในชีวิต (Life Expectations) หมายถึง ความคิด ความรู้สึกของเด็ก ต่อเป้าหมายที่ตั้งไว้สำหรับตนเองในสิ่งที่เขาต้องการจะเป็น ต้องการจะได้มา และต้องการทำให้สำเร็จโดยคาดคะเนจากความสามารถและสภาพของตนเอง ซึ่งแบ่งออกเป็น 4 ด้านใหญ่ๆ คือ ความคาดหวังในชีวิตด้านการศึกษา การประกอบอาชีพ ครอบครัวและสังคม

2. เด็กเร่ร่อน (Street Children) หมายถึง เด็กชายหญิงที่ออกจากบ้านไปใช้ชีวิตเร่ร่อนตามท้องถนน ไม่มีถิ่นที่อยู่อาศัยเป็นหลักแหล่ง เที่ยวไปตามสถานที่ต่างๆ ค่าไหนนอนบนนั้นเช่นตามตลาด วัด สวนสาธารณะ และที่พักผู้โดยสารรถเมล์ เป็นต้น สำหรับการวิจัยนี้ เด็กเหล่านี้คือ เด็กเร่ร่อนที่เข้าอยู่ในบ้านทดแทน ได้แก่ บ้านสร้างสรรค์เด็ก บ้านอุปถัมภ์เด็ก และบ้านใกล้วัดของมูลนิธิสร้างสรรค์เด็ก

ความหมายที่ใช้ในการวิจัย

1. ความคาดหวังในชีวิตด้านการศึกษา หมายถึง ความคิดความรู้สึกของเด็กต่อเป้าหมายทางการศึกษา (ระดับการศึกษาสูงสุด) ที่ตนได้ตั้งไว้ ซึ่งวัดได้จากแบบสัมภาษณ์ความคาดหวังในชีวิตด้านการศึกษาที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น แบ่งออกเป็น 3 ระดับ อาศัยคะแนนเฉลี่ย โดยใช้เกณฑ์ของเบสท์ (Best, 1963) ดังนี้ คือ

ความคาดหวังในชีวิตด้านการศึกษาระดับสูง หมายถึง ค่าคะแนนเฉลี่ยความคาดหวังในชีวิตด้านการศึกษา มากกว่า 3.45 ขึ้นไป

ความคาดหวังในชีวิตด้านการศึกษาระดับปานกลาง หมายถึง ค่าคะแนนเฉลี่ยความคาดหวังในชีวิตด้านการศึกษา ระหว่าง 2.45 - 3.45

ความคาดหวังในชีวิตด้านการศึกษาระดับต่ำ หมายถึง ค่าคะแนนเฉลี่ยความคาดหวังในชีวิตด้านการศึกษา ต่ำกว่า 2.45 ลงมา

2. ความคาดหวังในชีวิตด้านการประกอบอาชีพ หมายถึง ความคิด ความรู้สึกของเด็กต่ออาชีพที่ตนปรารถนาจะประกอบ ซึ่งวัดได้จากแบบสัมภาษณ์ความคาดหวังในชีวิตด้านการประกอบอาชีพที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น แบ่งออกเป็น 3 ระดับ อาศัยคะแนนเฉลี่ย โดยใช้เกณฑ์ของเบสท์ (Best, 1963) ดังนี้

ความคาดหวังในการประกอบอาชีพสูง หมายถึง ค่าคะแนนเฉลี่ยความคาดหวังในชีวิตด้านการประกอบอาชีพ มากกว่า 3.45 ขึ้นไป

ความคาดหวังในการประกอบอาชีพปานกลาง หมายถึง ค่าคะแนนเฉลี่ยความคาดหวังในชีวิตด้านการประกอบอาชีพ ระหว่าง 2.45 - 3.45

ความคาดหวังในการประกอบอาชีพต่ำ หมายถึง ค่าคะแนนเฉลี่ยความคาดหวังในชีวิตด้านการประกอบอาชีพ ต่ำกว่า 2.45 ลงมา

3. ความคาดหวังในชีวิตด้านครอบครัว หมายถึง ความคิดความรู้สึกของเด็กต่อครอบครัวที่ตนปรารถนาจะให้ เป็น ซึ่งวัดได้จากแบบสัมภาษณ์ความคาดหวังในชีวิตด้านครอบครัวที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น แบ่งออกเป็น 3 ระดับ อาศัยคะแนนเฉลี่ย โดยใช้เกณฑ์ของเบสท์ (Best, 1963) ดังนี้ คือ ความคาดหวังในชีวิตครอบครัวสูง หมายถึง ค่าคะแนนเฉลี่ยความคาดหวังในชีวิตด้านครอบครัว มากกว่า 3.45 ขึ้นไป

ความคาดหวังในชีวิตครอบครัวปานกลาง หมายถึง ค่าคะแนนเฉลี่ยความคาดหวังในชีวิตด้านครอบครัว ระหว่าง 2.45 - 3.45

ความคาดหวังในชีวิตครอบครัวต่ำ หมายถึง ค่าคะแนนเฉลี่ยความคาดหวังในชีวิตด้านครอบครัว ต่ำกว่า 2.45 ลงมา

4. ความคาดหวังในชีวิตด้านสังคม หมายถึง ความคิด ความรู้สึกของเด็กต่อสังคมที่ตนปรารถนาจะให้ เป็นในอนาคต โดยวัดได้จากแบบสัมภาษณ์ความคาดหวังในชีวิตด้านสังคมที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น แบ่งออกเป็น 3 ระดับ อาศัยคะแนนเฉลี่ย โดยใช้เกณฑ์ของเบสท์ (Best, 1963) ดังนี้ ความคาดหวังในชีวิตด้านสังคมสูง หมายถึง ค่าคะแนนเฉลี่ยความคาดหวังในชีวิตด้านสังคม มากกว่า 3.45 ขึ้นไป

ความคาดหวังในชีวิตด้านสังคมปานกลาง หมายถึง ค่าคะแนนเฉลี่ยความคาดหวังในชีวิตด้านสังคม ระหว่าง 2.45 - 3.45

ความคาดหวังในชีวิตด้านสังคมต่ำ หมายถึง ค่าคะแนนเฉลี่ยความคาดหวังในชีวิตด้านสังคม ต่ำกว่า 2.45 ลงมา

5. โครงการสร้างสรรค์เด็กข้างถนน หมายถึง โครงการช่วยเหลือเด็กเร่ร่อนของมูลนิธิสร้างสรรค์เด็ก โดย มีครูอาสาสมัคร ที่ผ่านการอบรมจากมูลนิธิสร้างสรรค์เด็กตระเวนไปตามย่านชุมชนต่างๆ เพื่อคลุกคลี กับเด็กเร่ร่อนจรจัด จนกระทั่งเชื่อมสัมพันธ์กันได้ดีสามารถนำเด็กฯ เข้าสู่สภาพและวิถีชีวิตที่ดีขึ้น คือกลับเข้าสู่ ครอบครัวเดิม หรือเข้าอยู่ในกลุ่มสร้างสรรค์เด็ก โดยมีภารกิจปฏิบัติงาน แบ่งเป็น 3 ส่วนดังนี้

5.1 การลงพื้นที่ หมายถึง มูลนิธิฯ ได้จัดให้มีครูอาสาสมัครเข้าไปทำงานช่วยเหลือเด็กในพื้นที่ต่าง ๆ ทั้งกรุงเทพมหานคร ดังนี้ สะพานพุทธ อนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ ที่ศูนย์การค้าสยาม ที่สนามหลวง พัฒน์พงษ์ พร้อมทั้งทำความคุ้นเคยและคลุกคลีกับเด็กเร่ร่อน จนทำให้เด็กรู้สึกไว้วางใจ และยอมรับการแนะนำให้เข้าไปบ้านทดแทนของบ้านเด็กสร้างสรรค์ ต่อไป

5.2 บ้านสร้างสรรค์เด็ก หมายถึง บ้านที่รองรับเด็กเร่ร่อนของมูลนิธิสร้างสรรค์เด็ก ที่ต้องการหยุดเร่ร่อน หยุดยาเสพติด ดังนั้น บ้านสร้างสรรค์เด็กจึงกลายเป็นศูนย์กลางของครูอาสาสมัคร ที่จะนำเด็กมาจากพื้นที่ เพื่อดูว่า ที่นี้เหมาะสำหรับเขาหรือไม่ บ้านนี้เป็นบ้าน เปิดสำหรับเด็กเร่ร่อน ข้างถนนทุกคน การเข้ามาบ้านหลังนี้จะเข้ามาเมื่อใด และออกไปเมื่อใดก็ได้ ตามความต้องการของเด็ก และถ้า เมื่อเด็กตัดสินใจหยุดเร่ร่อนและต้องการฝึกฝนอาชีพหรือศึกษาต่อ ทางมูลนิธิสร้างสรรค์เด็ก ก็จะส่งตัวเข้าอยู่ในบ้านอุปถัมภ์เด็ก หรือบ้านเด็กใกล้วัดต่อไป

5.3 บ้านอุปถัมภ์เด็ก หมายถึง บ้านที่รองรับเด็กกลุ่มต่างๆ ที่ด้อยโอกาสในสังคม เช่น เด็กกำพร้า เด็กเร่ร่อน เด็กกองขยะ เป็นต้น ส่วนหนึ่งของบ้านนี้ จะรับเด็กเร่ร่อนจากบ้านสร้างสรรค์เด็ก ที่ต้องการหยุดเร่ร่อนและอยากศึกษาต่อ หรือประกอบอาชีพ

5.4 บ้านเด็กใกล้วัด หมายถึง บ้านในชนบทสำหรับเด็กข้างถนน โดยมีเด็ก ๆ จากบ้านสร้างสรรค์เด็กที่ต้องการหยุดเร่ร่อน และสนใจจะใช้ชีวิตพัฒนาตนเองอยู่ที่ชนบท โดยบ้านหลังนี้จะมีปัจจัยสี่ครบถ้วน ให้แก่เด็ก ซึ่งปัจจัยส่วนหนึ่งคืออาหาร จะได้จากวัดเข้าช่วย บ้านนี้อาศัยธรรมชาติ เป็นสิ่งจูงใจและพัฒนาชีวิตเด็ก เด็กเร่ร่อนที่บ้านนี้ รับเฉพาะ เด็กชายเร่ร่อนเท่านั้น

6. มูลนิธิสร้างสรรค์เด็ก หมายถึง องค์กรสาธารณกุศลที่จัดตั้งขึ้นเพื่อช่วยเหลือและให้การ พัฒนาแก่เด็กที่ยากไร้และด้อยโอกาส โดยได้รับอนุญาตจากกระทรวงมหาดไทย ให้จัดตั้งเป็นมูลนิธิ เมื่อวันที่ 2 พฤศจิกายน 2531 ตั้งอยู่เลขที่ 100/475 ซอยแจ้งวัฒนะ 10 แขวงทุ่งสองห้อง เขตดอนเมือง กรุงเทพมหานคร

7. สถานภาพส่วนบุคคลของเด็ก ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพทางการศึกษา และระยะเวลาที่ใช้ชีวิตเร่ร่อน

อายุแบ่งเป็น 2 วัย คือ

- วัยเด็ก ตั้งแต่อายุ 7-11 ปี
- วัยรุ่น ตั้งแต่อายุ 11 ปีขึ้นไป - 18 ปี

สถานภาพทางการศึกษา แบ่งเป็น 2 ระดับ คือ

- ได้รับการศึกษา
- ไม่ได้รับการศึกษา

ระยะเวลาที่ใช้ชีวิตเร่ร่อน แบ่งเป็น 3 ช่วง คือ

- น้อยกว่า 6 เดือน
- 6-12 เดือน
- มากกว่า 12 เดือน

8. องค์ประกอบทางสถานภาพทาง เศรษฐกิจและสังคมของครอบครัวและสิ่งแวดล้อม ได้แก่

8.1 ภูมิลาเนา หมายถึง ถิ่นที่อยู่ และครอบครัวของเด็ก ซึ่งยังตั้งหลักฐานอยู่ใน ภาคเหนือ ภาคใต้ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง และกรุงเทพมหานคร

8.2 สถานภาพทางการศึกษาของบิดามารดา แบ่งเป็น 2 ระดับ คือ

- ได้รับการศึกษา
- ไม่ได้การศึกษา

8.3 ฐานะทางเศรษฐกิจของบิดามารดา หมายถึง ค่าจ้างเป็นรายเดือนของบิดามารดาที่ได้จากการทำงานประจำกับรายได้พิเศษที่ได้จากงานประจำ หรืองานอื่น โดยแบ่งฐานะทางเศรษฐกิจตามรายได้ โดยคิดจากค่าเฉลี่ยของรายได้ทั้งหมดในกลุ่มที่ศึกษา แบ่งออกเป็น 3 ระดับ คือ

- ฐานะทางเศรษฐกิจสูง หมายถึง มีรายได้มากกว่า 10,000 บาทขึ้นไป
- ฐานะทางเศรษฐกิจปานกลาง หมายถึง มีรายได้ตั้งแต่ 5,224-10,000 บาท
- ฐานะทางเศรษฐกิจต่ำ หมายถึง มีรายได้ต่ำกว่า 5,224 บาท